

نقدی بر برنامه‌های تلویزیونی و شبکه نمایش خانگی که زبان فارسی را فراموش کرده‌اند

مافیا علیه زبان فارسی

عطیه همتی دبیرگروه نقد روز

بینندگان اخبار ۲۰:۳۰ هرشب بخشی به نام «پاسداشت زبان فارسی» را تماشا می‌کنند، برنامه‌ای که امید جلوداریان مدرس زبان و ادبیات فارسی و پژوهشگر در صداوسیما سازنده آن است. جلوداریان در هر قسمت متن سخنرانی یا مصاحبه مسئولان را زیرنظر می‌گیرد و بابت استفاده از کلمات بیگانه و غیرفارسی که در صحبت‌های آنها وجود دارد تذکر می‌دهد و معادل فارسی آنها را به مخاطب نشان می‌دهد. این برنامه اگرچه نیت درستی دارد اما در برخی موارد به جای اصلاح، در نقش مج‌گیری عمل کرده و آنقدر سختگیرانه عمل می‌کند و معادلات عجیب‌وغریب فارسی برای کلمات جاافتاده علمی می‌گوید که گاه به ضد خودش تبدیل می‌شود و ممکن است کارایی و شکل مثبت خود را از دست بدهد و به جای تبدیل شدن به یک برنامه علمی و صحیح در زبان فارسی، به مسخره‌شدن زبان فارسی منجر شود. واژه‌سازی برای برخی نرم‌افزارها که بیش از چند دهه است به زبان انگلیسی مشهور شده‌اند، یکی از موضوعاتی است که عملا معادل فارسی درستی ندارند. مانند واژه «برده‌نگار» که به جای واژه «پاروپوینت» که یک نرم‌فزار است انتخاب شده است.

این در حالی است که در نقطه مقابل سختگیری، در شبکه نمایش خانگی و حتی تلویزیون خودمان برنامه‌هایی مانند شب‌های مافیا تولید می‌شود که از اساس انگار بازبان فارسی مشکل دارند. بیش از چهار سال است که در برنامه شب‌های مافیا حتی به عمد برای تبلیغ برخی کالاهای تجاری از کلمات انگلیسی استفاده می‌شود که نه تنها علمی نیست بلکه استفاده از آن بسیار زشت است. مانند کلمه «وایت» به جای کلمه «سفید» که بسیار راحت در یک فصل برای تبلیغ آدامس‌هایی با این نام استفاده می‌شد. در این برنامه مدت‌هاست از کلمه «tun» به جای کلمه «نوبت» و از کلمه

«night» به جای کلمه «شب» استفاده می‌شود. حتی کلمه «تفنگ» در این برنامه تبدیل به کلمه «gun» شده است و به‌طور کاملاً مشخصی می‌توان گفت در بسیاری از موارد در جملات ردویدل شده در این برنامه، میزان کلمات انگلیسی از کلمات فارسی بیشتر است و تنها از چند حرف اضافه فارسی برای چسباندن کلمات استفاده می‌شود. دیگر حتی استفاده از کلماتی مانند «feeling» کاملاً عادی شده و نکته ناراحت‌کننده این است که این برنامه یکی از پربیننده‌ترین برنامه‌های شبکه نمایش خانگی است و چندین‌چند فصل است که با همین سبک و سیاق ادامه دارد و نه تنها از قسمت‌های اول تاکنون هیچ تذکری دریافت نکرده بلکه قسمت به قسمت در این زمینه بدتر هم شده است.

شب‌های مافیا یا اسم‌های دیگر آن مانند زودیاک، پدرخوانده و دیگر نام‌هایی که ممکن است در آینده در حاشیه آن شکل بگیرد، یکی از اصلی‌ترین برنامه‌ها برای مافیایاهاست و از آنجایی که به غلط یا درست، این بازی گروهی در سال‌های اخیر به شدت بین قشر جوان و نوجوان ما همه‌گیر شده است، می‌تواند باعث شود تا به‌طور کاملاً جدی کلمات انگلیسی وارد زبان فارسی شوند. اما استفاده از لغات بیگانه و غیرعلمی در زبان فارسی مختص شب‌های مافیا و شبکه نمایش خانگی نیست. برنامه دستپخت که قرار بود یک برنامه حرفه‌ای در زمینه آموزش آشپزی باشد، پر از کلماتی بود که واقعا استفاده از آنها لزومی نداشت و تبدیل به یک امر طبیعی شده بود. به‌طور مثال استفاده از کلمه «cut» به جای «برش» یکی از بدبختیات در این برنامه بود و در طول چندفصل خود نیز هیچ‌گاه تغییر رویه نداد.

شاید استفاده از زبان انگلیسی برای برخی نرم‌افزارها یا اصطلاحات علمی رایج که فرهنگستان خیلی دیر به فکر تولید معادل آن بوده، رایج باشد اما وقتی قرار است زبان و کلمات روزمره آدم‌ها یا این قبیل واژگان جایگزینی پیدا کنند، امر بسیار خطرناکی در ادبیات فارسی است. چنانکه بسیاری از اصطلاحات و کلمات تازه نوجوانان امروزی کاملاً وارداتی است و زایش

آن با زبان فارسی نبوده است. اصطلاحاتی مثل هیت دادن، چیت کردن، دیس دادن، به‌راحتی وارد ادبیات جوانان ما شده به‌گونه‌ای که انگار زبان غنی فارسی معادل چنین کلماتی را هیچ‌گاه درون خود نداشته است. این کلمات شاید در ابتدا فقط در زبان گفتاری ما وجود داشته باشد اما تجربه نشان داده‌که به‌زودی وارد ادبیات و زبان نوشتاری ما خواهد شد و این عدم امتانداری درست ما در پاسداشت زبان فارسی را نشان می‌دهد. برخی ممکن است این تغییر را طبیعی بدانند و این اضافه شدن واژگان را زایش زبانی بدانند اما باید گفت این زایش نیست. زایش از دل زبان بیرون می‌آید اما این تغییرات نوعی تهاجم زبانی است که زبان اصلی را ضعیف کرده و به‌مرور جایگزین کلمات قدیمی‌تر خواهد شد، به‌گونه‌ای که نسل بعد دیگر معادل فارسی برخی کلمات کاسلا بدیهی امروزی را ندانند. تهاجم زبانی می‌تواند در ادامه، ادبیات و قدرت نوشتاری یک جامعه را نیز تضعیف کند و حتی به شعر و نثر ادبی آن جامعه ضربه بزند و حتی فرهنگ آن جامعه را تهدید کند. پس بهتر است سختگیرانه‌تر با تولیدات فرهنگی که ضربه علمی به زبان و ادبیات فارسی می‌زنند برخورد شود و برای این موضوع پروتکل‌های مشخصی وجود داشته باشد.

تعیین قوانین زبانی برای برنامه‌هایی که معلوم نیست چرا حتی برای کلمه شب در زبان فارسی معادل انگلیسی به کار می‌برند نه سانسور محتوایی است و نه نگاه سختگیرانه‌ای که دست تولیدکنندگان را برای برنامه‌سازی ببندد یا شرکت‌کنندگان را در صحبت کردن دچار مساله کند. چه بسا افراد را مجبور خواهد کرد به زبان مادری خود در مکالمات روزمره برگردند. نه نگاه تهاجمی سختگیرانه در عدم استفاده از کلمات علمی درست است نه نگاهی منفعلانه در تولیدات ضربه زننده به زبان فارسی. نگاه اول زبان فارسی را مورد تمسخر قرار می‌دهد و نگاه دوم زبان فارسی را بی‌ارزش نشان می‌دهد. پس بهتر است متولیان امر هم برای نجات فرهنگ آتی و هم نجات زبان فارسی قوانین درست و به جایی برای تولیدات فرهنگی مشخص کنند.

تراژدی آلودگی در دوقطبی کمیک مازوت_ بنزین، علت وضعیت قرمز هوا کدام است؟

این ذرات را گردن بگیرید

این مساله را پیگیری می‌کنم، امیدوارم وزیر نیرو و وزیر نفت به عنوان متولی در تامین سوخت کمک کنند تا مشکلی نداشته باشیم». پس از آن سوده نجفی، عضو شورای شهر تهران در جلسه شورای شهر درباره آلودگی هوای تهران گفت: شهروندان بدانند که یکی از دلایل آلودگی هوای شهر تهران در شش ماه دوم سال مازوت سوزی و موارد این‌گونه است، اما متأسفانه به دلیل عملکرد بد شهرداری تهران به ویژه مرکز ارتباطات و اطلاع‌رسانی در تبیین این موضوع اولین نهادی که در این روزهای آلودگی هوا مورد انتقاد است، مدیریت شهری است و شهروندان خواستار حل این موضوع از سوی مدیریت شهری هستند». بعد از صحبت‌های نجفی موج تازه‌ای از تکذیب‌ها از سوی دستگاه‌های مسئول مبنی بر اینکه در تهران مازوت سوزی وجود ندارد، به‌راه افتاد. مدیرعامل شرکت پخش فرآورده‌های نفتی اعلام کرد: «به هیچ عنوان، سوخت مازوت در نیروگاه‌های تهران و البرز مصرف نمی‌شود و وزارت نفت در این باره به تکلیف قانونی خود عمل کرده است و در همه کالانشهرها بنزین یورو توزیع می‌شود». اما می‌توان گفت همچنان کیفیت بنزین توزیعی نامشخص است. مدیرکل دفتر برنامه‌ریزی و بهره‌برداری تولید شرکت برق حرارتی نیز گفت: «نیروگاه‌های تهران نزدیک به ۱۰ سال است که حتی یک لیتر مازوت هم دریافت نکرده‌اند». سلاحه اظهار داشت: «در موضوع سوخت مازوت بیشتر جنبه روانی آن برای مردم مطرح بوده است. نقشی را که مازوت در آلودگی جوی دارد تا الان مشخص نکرده‌ایم. در اولین فرصت این اتفاق می‌افتد اما فعلا در اطراف شهر تهران مازوت سوزی نداریم.» بااین حال به نظر می‌رسد دعوا درمورد مازوت سوزی در تهران، همچنان ادامه دارد و مسئولان مربوط صرفاً به تکذیب یا مهمم کردن دستگاه‌ها در این رابطه می‌پردازند و تاکنون پاسخ دقیقی به افکارعمومی درباره وجود سوخت مازوت در تهران داده نشده است.

➤ **آلاینده‌های بدتر از مازوت!**

خودروهای فرسوده، سوخت بی‌کیفیت، نیروگاه‌هایی که مازوت تولید می‌کند، اینها دلایل و عوامل مختلفی هستند که درباره میزان و علت آلودگی هوا در تهران ارته می‌شوند. بر همین مبنا و در میانه اختلاف نظرها درباره علت اصلی آلودگی هوای تهران با مهمم کردن دستگاه‌ها در این رابطه می‌پردازند و پالیسی و پخش فرآورده‌های نفتی ایران در ۳۰ آبان ماه نوشته بود، مورد توجه قرار گرفت. دبیر انجمن خودروسازان در این نامه از پایین بودن کیفیت سوخت توزیعی گالیه می‌کند. در بخشی از این نامه آمده است: «علاوه‌بر مشکل اکتان پایین وجود مقادیر گوگرد بیش از حد استاندارد در بنزین نیز اثرات مخربی درطول عمر سیستم سوخت‌رسانی و عملکرد موتور و کاتالیست

جهان کلمات نوجوانان

از کجا می‌آید؟

حسین حق پناه

جامعه‌شناس

وقتی که با نوجوان‌ها طرف می‌شویم، می‌بینیم گاهی اوقات کلماتی را به کار می‌برند که شاید برای ما عجیب باشد. آنها را نمی‌فهمیم و همین باعث می‌شود حس کنیم درگیر یک شکاف نسلی هستیم و نوجوان‌هایی داریم که گویی نه فقط زبان آنها را نمی‌فهمیم، بلکه دنیای آنها هم برای ما غیرقابل درک می‌شود. مشکل اینجاست که وقتی این کلمات در مکالمات روزمره نوجوان‌ها چه با خودشان چه با بزرگ‌ترهایشان استفاده می‌شود یا وقتی در اتاق مشغول بازی رایانه‌ای هستند یا در مکالمه با دوستان شان، جملات و اصطلاحاتی را می‌شنویم که فهم نمی‌شوئند، حس می‌کنیم دیگر نمی‌توانیم با آنها گفت‌وگو کنیم. انگار یک جور انقطاع در گفت‌وگو رخ می‌دهد، درحالی‌که واقعیت اصلا این چنین نیست. عمده کلمه‌هایی که از این نسل می‌شنویم، مثل نوب، کراش، قفل، فانتزی، آیدل، سلبریتی یا سوپرو و چیزهایی شبیه به این کلمات، فقط و فقط به دلیل زیست مجازی و زیست رسانه‌ای نسل جدید است که خلق می‌شود، منتشر می‌شود و به کار گرفته می‌شود. اگر امروز می‌بینیم که حتی سخنگوی دولت هم از «واقعی یا کیک‌بودن» یک موضوع صحبت می‌کند، پروضاحت است که این اصطلاحات، فقط مختص نسل جدید نیستند، بلکه فرهنگ لغات فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی هستند که لاتین‌بودن آنها نشان می‌دهد خیلی از این اصطلاحات فقط مختص ما نیست بلکه در همه جهان به یک معنا این الفاظ تولید می‌شود. اتفاقاً در فضای لاتین بیش از اینهاست. اینکه نوجوان‌ها این کلمات را بیشتر به کار می‌برند، به این علت است که آنها بیشتر وقت دارند در فضای مجازی چرخ بزنند، وقت بگذارند و همچنین استفاده کردن این اصطلاحات توسط نوجوان‌ها حس به‌روز بودن، در جریان بودن و خاص و متفاوت بودن را برای آنها تداعی می‌کند. همین که بتوانند از اصطلاحاتی استفاده کنند که بزرگ‌ترهان آن را فهم نمی‌کنند یا به گوش شان نخورده است، به آنها حس خاص و متفاوت بودن می‌دهد که این حس در دوره نوجوانی کاملاً طبیعی است و این تمایز گذاشتن هم جدید نیست. وقتی به نوجوانی خودمان و نسل‌های قبلی نگاه می‌کنیم، ما هم سعی می‌کردیم باتوق‌ها، گنده‌ها و گروه‌های نوجوانانه‌ای داشته باشیم که ادبیات رمزی خواست خودمان را داشته باشیم و این طوری به خودمان حس خاص بودن و متفاوت بودن از بزرگ‌ترهایمان را می‌دادیم. حالا شبکه‌های اجتماعی این کار را برای نوجوان‌ها ساده‌تر کردند. بخش دیگری از این کلمات و اصطلاحات از دل سرگرمی‌های نسل جدید بیرون می‌آید، مثل اتاق‌های فرار، بازی مافیا یا به‌طور خاص سریال‌ها و انیمیشن‌های خاص که باعث می‌شود کلماتی مثل تارگت زدن و چالش، استفاده شود یا گاهی اوقات با فرهنگ خاص کراه یا ژاپنی که از دل کی‌پاپ(موسیقی‌های کراه) یا انیمه‌ها و کی‌دراما(سریال‌های کراه) خود را بروز و ظهور می‌دهد، مواجه هستیم. هواداران انیمه‌ها یا سریال‌ها در فندوم‌های خودشان(گروه‌های هواداری) کلماتی را تولید می‌کند که شاید معروف‌ترین آنها هیت کردن یا هیترا باشند. خود کلمه آیدل، شبک کردن، سیمپ کردن یا کلماتی شبیه مانگا و ژانرهای مختلف انیمه که هرکدام اصطلاحات خاص خودشان را دارند، اینها همه از دل این خرده‌فرهنگ‌های دیجیتال بیرون می‌آید.

اگر بخواهیم ریشه‌یابی کنیم، باید دقت کنیم که فضای مجازی یک قابلیت جدید به نسل جدید اضافه کرده و آن‌هم، تشکیل خرده‌فرهنگ‌ها و خرده‌گروه‌های مجازی است که باعث شده افرادی که هوادار گونه خاصی از موسیقی، سریال، انیمیشن یا حتی یک فرد هستند برای خودشان نه فقط یک گنده مجازی درست کنند بلکه دست به کنش‌های مشترک هم بزنند. کنش‌های مشترک نوشتن رمان‌ها و تولید پوسترهای اختصاصی توسط هواداران است. گاهی اوقات هم تولید همین اصطلاحات و کلمات و زبان مخفی مختص به این گروه‌هواداری است. حتی همین واقعی و کیک یا چیزهایی شبیه به این اصطلاحات را از وایرال شدن‌ها می‌توانیم ریشه‌یابی کنیم. ویدئوها و تکه‌تصاویر و خرده‌محتواهای وایرال در فضای مجازی است که منشأ برخی از اینها بیوتیوب است و برخی اینستاگرام و تیک‌تاک است، به این خاطر که محتوایی که در این پلتفرم‌ها منتشر می‌شود، روزبه‌روز، سریع‌تر مختصرتر و کوتاه‌تر است. تولیدکنندگان محتوا باید بتوانند زیر هشت ثانیه یقه مخاطب را بگیرند و او را به ادامه دیدن محتوا ترغیب کنند. معمولاً خیلی از این تکه‌کلا‌ها و اصطلاحاتی که وایرال می‌شود از دل همین ویدئوهای هشت تا ۱۵ ثانیه‌ای بیرون می‌آید که یا یک اصطلاحا سوتی کلامی است یا گاهی اوقات یک اصطلاح کلامی است و گاهی می‌ک یک بدزبانی و فحاشی است که فقط به این دلیل که جالب و خنده‌دار جلوه می‌کند، دست به دست می‌شود و تبدیل به بخشی از خرده‌فرهنگ کلامی نسل جدید می‌شود. توصیه ما به والدین، معلمان و مربیان این است که بیش از حد نسبت به این کلمات حساسیت نشان ندهند. چون این حساسیت بیش از حد موجب می‌شود صرفاً به تکذیب یا مهمم کردن اینها پرداخته شود یا به‌طور مداوم در شبکه‌های اجتماعی سازی و گفت‌وگو درباره شباهت و تفاوت آن با نوجوان، اتفاقاً می‌تواند این فضا، شکاف و تعادل نسل را تعدیل کند. نکته بعدی این است که فقط جایی می‌توانیم موضع بگیریم که این الفاظ، اصطلاحات و کلمات، معنای بی‌ادبانه‌ای دارد و حیا و عفت را میان افراد خانواده یا فضای عمومی جریحه‌دار می‌کند. تنها آنجاست که لازم است در برابرش موضع بگیریم. همچنین توجه کنیم که پویایی و معادل‌سازی زبان فارسی را درچندان کنیم. مخصوصاً برای نسل جدیدی که به‌طور مداوم در شبکه‌های اجتماعی درحال زیست است و متأسفانه الفاظ و کلمات و اصطلاحات غالب در این فضای جدید، کلمات بیگانه هستند. اینکه ما بتوانیم خیلی سریع، چه برای بازی‌ها و چه اصطلاحات تخصصی فضای مجازی، کلماتی را جایگزین کنیم که هم ساده باشد و هم جذاب برای نسل جدید، اهمیت دوچندانی دارد.

فرهنگ‌یگان

روز

یکشنبه ۱۲ آذر ۱۴۰۲

شماره ۴۰۲۳

WWW.FDN.IR

FARHIKHTEGANDAILY